

δέκα

δέκα, (οι, τα, το), άκλ. απόλ. αριθμητ. [<αρχ. δέκα], δέκα· (ιδίως για μαθητική βαθμολογία) η ανώτερη βαθμολόγηση στην επίδοση κάποιου μαθητή: «στον έλεγχο του σ' όλα τα μαθήματα είχε δέκα». (Ακολουθούν 37 φρ.)·

- άλλαξε δέκα χρώματα, βλ. λ. [χρώμα](#)·

- αξίζει για δέκα, (για πρόσωπα, πράγματα ή ενέργειες), έχει πάρα πολύ μεγάλη αξία, σημασία ή δύναμη: «έχει μια γυναίκα που αξίζει για δέκα || αγόρασε ένα αυτοκίνητο που αξίζει για δέκα». (Λαϊκό τραγούδι: *ήμουν μικρό κι ανήλικο κι έμπλεξα με γυναίκα· μια μαχαιριά μου έδωσες, που άξιζε για δέκα*)·

- δέκα δέκα, ανά δέκα: «πες τους να 'ρχονται δέκα δέκα»·

- δέκα θα σου δίνω και μία θα μετράς (ενν. μπάτσες, μπουνιές, ξυλιές κ.λπ.), απειλητική έκφραση σε κάποιον, πως θα τον δείρουμε πάρα πολύ, πως θα τον εξουθενώσουμε στο ξύλο: «άσε ήσυχη την κορη μου, γιατί, αν σε περιλάβω, δέκα θα σου δίνω και μία θα μετράς»·

- δέκα με τόνο, (για γνώσεις, διαγώνισμα ή κάποια επίδοση) η ανώτερη, η άριστη βαθμολόγηση: «στο διαγώνισμα που γράψαμε πήρα δέκα με τόνο»·

- δέκα στον παρά, (για πράγματα ή πρόσωπα), βλ. λ. [παράς](#)·

- δουλεύει για δέκα, βλ. λ. [δουλεύω](#)·

- είναι από δέκα γαβ γαβ και πάνω, βλ. λ. [γαβ](#)·

- είναι για δέκα ζωές (κάτι), βλ. λ. [ζωή](#)·

- έχει ύφος δέκα καρδιναλίων, βλ. λ. [ύφος](#)·

- θα μετρήσω μέχρι το δέκα ή θα μετρήσω ως το δέκα, έκφραση με την οποία δίνουμε συγκεκριμένη προθεσμία σε κάποιον να κάνει κάτι: «θα μετρήσω μέχρι το δέκα κι αν δε φύγεις, θα σε σπάσω στο ξύλο». Από την εικόνα του διαιτητή που, όταν κατά τη διάρκεια πυγμαχικού αγώνα ο ένας από τους δυο πυγμαχούς πέσει κάτω ύστερα από χτύπημα του αντιπάλου του, μετράει μέχρι το δέκα, για να του δώσει την ευκαιρία να συνέλθει από το χτύπημα και να σηκωθεί για να συνεχίσει τον αγώνα·

- θα τρώμε με δέκα μασέλες, βλ. λ. [μασέλα](#)·

- κάθε τρεις και δέκα, βλ. λ. [κάθε](#)·

- κάλλιο πέντε και στο χέρι παρά δέκα και καρτέρει, βλ. λ. [χέρι](#)·

- κάνει για δέκα, το άτομο για το οποίο γίνεται λόγος, έχει μεγάλη αξία, είναι ικανότατος ή είναι πάρα πολύ δυνατός: «αυτός ο υπάλληλός μου κάνει για δέκα || ο καθηγητής μας κάνει για δέκα || αν τύχει, μπορεί να τα βάλει με όσους θέλεις, γιατί κάνει για δέκα»·

- με άριστα το δέκα, βλ. λ. [άριστα](#)·

- με ύφος δέκα καρδιναλίων, βλ. λ. [ύφος](#)·

- οι δέκα εντολές, βλ. λ. [εντολή](#)·

- οι δέκα πληγές του Φαραώ, βλ. λ. [πληγή](#)·

- όποιος βαριέται να ζυμώσει, δέκα μέρες κοσκινίζει ή όποιος δε θέλει να ζυμώσει, δέκα μέρες κοσκινίζει, βλ. λ. [μέρα](#).
- όμορφο είναι τ' όμορφο πέντε φορές και δέκα, μ' απ' όλα όμορφότερο η γνωστική γυναίκα, βλ. λ. [γυναίκα](#).
- οχτώ στις δέκα, πάρα πολύ συχνά: «δεν έχει το μυαλό στο κεφάλι του και, οχτώ στις δέκα, φεύγει απ' το σπίτι του χωρίς να πάρει μαζί του λεφτά».
- παίρνει ύφος δέκα καρδιναλίων, βλ. λ. [ύφος](#).
- παίρνω δέκα, (ιδίως για μαθητική βαθμολογία) βαθμολογούμαι με την ανώτερη βαθμολογία: «στο μάθημα της Ιστορίας πήρα δέκα». (Λαϊκό τραγούδι: πάντοτε στο τετράδιο βαθμό **έπαιρνα δέκα** κι αν στη ζωή πήρα μηδέν, τα φταίει μια γυναίκα).
- πάρε δέκα! έκφραση αγανάκτησης, που συνοδεύεται από μούντζωμα και με τις δυο παλάμες ή με τη μια παλάμη προτεταμένη και την άλλη να έρχεται να χτυπάει με δύναμη πίσω από την πρώτη. Εδώ, βέβαια, η φρ. κλείνει πολλές φορές, αν όχι πάντα, με το ρε μαλάκα.
- πιάσε δέκα! βλ. φρ. πάρε δέκα(!).
- σκασίλα μου μεγάλη και δέκα παπαγάλοι! ή σκασίλα μας μεγάλη και δέκα παπαγάλοι! βλ. λ. [σκασίλα](#).
- σκασίλα μου μικρή και δέκα ποντικοί! ή σκασίλα μας μικρή και δέκα ποντικοί! βλ. λ. [σκασίλα](#).
- στ' αρχίδια μας (μου) και δέκ' αβγά Τουρκίας, βλ. λ. [αρχίδι](#).
- στο παρά δέκα, λίγο πριν γίνει κάτι, ιδίως κακό, οριστικά και τελεσίδικα: «τον πρόλαβα στο παρά δέκα, πριν υπογράψει το συμβόλαιο και σώθηκε ο άνθρωπος!».
- το δέκα το καλό, **α.** (στη γλώσσα του χαρτοπαιγνίου) το δέκα καρό: «το δέκα το καλό στην ξερή μετρά για τρεις πόντους». **β.** (στη γλώσσα του ποδοσφαίρου) ο παίχτης που φέρει στη ράχη της φανέλας του τον αριθμό δέκα και που θεωρείται πολύ ικανός, ο παίχτης που παίζει στη θέση «σέντερ φορ» και που οργανώνει το επιθετικό παιχνίδι, το δεκάρι: «σήμερα το δέκα το καλό πέταξε δυο γκολάκια». **γ.** (γενικά) άτομο που παίζει πρωτεύοντα ρόλο σε μια δουλειά ή υπόθεση: «το δέκα το καλό της επιχείρησης είναι ο τάδε». **δ.** (ειδικά για γυναίκες) πολύ όμορφη γυναίκα: «αν είναι όμορφη η γυναίκα του; Το δέκα το καλό σου λέω!».
- το κάνει κάθε τρεις και δέκα, βλ. λ. [κάθε](#).
- το παιχνίδι των δέκα ερωτήσεων, βλ. λ. [παιχνίδι](#).
- του αγίου άναβε κερι και του διαβόλου δέκα, βλ. λ. [διάβολος](#).
- του χαρτοπαίχτη, του ψαρά, του κυνηγού το πιάτο, δέκα φορές είν' αδειανό και μια φορά γεμάτο, βλ. λ. [πιάτο](#).
- τρώει για δέκα, τρώει πάρα πολύ (όσο δέκα άτομα μαζί): «έχει γίνει εκατό κιλά, γιατί τον τελευταίο καιρό άνοιξε η όρεξή του και τρώει για δέκα». (Λαϊκό τραγούδι: *στης ακρίβειας τον καιρό επαντρεύτηκα κι εγώ και μου δώσαν για γυναίκα που 'τρωγε ψωμί για δέκα*). Ακούγεται και για δυο ή για τέσσερις.
- τρώει με δέκα μασέλες, βλ. λ. [μασέλα](#).